

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.10.2008, sp. zn. 21 Cdo 4841/2007, ECLI:CZ:NS:2008:21.CDO.4841.2007.1

Číslo: 71/2009

Právní věta: Vyplyne-li ve sporném řízení potřeba provedení nenavrženého důkazu z tvrzení, které účastník uplatňuje v odvolacím řízení v rozporu s ustanovením § 205a odst. 1 o. s. ř., nesmí odvolací soud takový důkaz (ani z vlastní iniciativy) provést, a to bez ohledu na to, zda má být tímto novým důkazem prokázána skutečnost, jež by mohla způsobit absolutní neplatnost právního úkonu.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.10.2008

Spisová značka: 21 Cdo 4841/2007

Číslo rozhodnutí: 71

Číslo sešitu: 7

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Řízení před soudem

Předpisy: § 101 odst. 1 předpisu č. 99/1963Sb.

§ 120 odst. 1 předpisu č. 99/1963Sb.

§ 120 odst. 3 předpisu č. 99/1963Sb.

§ 205a odst. 1 předpisu č. 99/1963Sb.

§ 211 odst. 3 předpisu č. 99/1963Sb.

§ 39 odst. 1 předpisu č. 40/1964Sb.

§ 79 odst. 1 předpisu č. 99/1963Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobce (tehdy pod názvem „ZOSP“) se žalobou podanou proti „I. bance, změněnou se souhlasem soudu prvního stupně, domáhal určení, že „zástavní právo zapsané do katastru nemovitostí na základě zástavní smlouvy ze dne 29. 9. 1992, reg. státním notářstvím v Z., nevzniklo“. Žalobu odůvodnil zejména tím, že „ve dnech 29. 9. 1992 a 11. 9. 1992 byla sepsána účastníky zástavní smlouva, přičemž žalobce zastoupen ředitelem Ing. Ch. jako zástavce zastavil nemovitosti“, a to „halový sklad HSV, včetně pozemků na parcele číslo 5680/5 v k. ú. Z., o. Z. (hodnota dle odhadu 9 640 876,30 Kč)“. Uvedená smlouva je však neplatná, neboť „nebyla dodržena požadovaná forma při jejím uzavírání“. Podle stanov žalobce „za společnost podepisují buď společně všichni členové představenstva, nebo společně předseda nebo místopředseda a jeden člen představenstva, který k tomu byl představenstvem písemně pověřen“. Smlouvu tak nepodepsal oprávněný orgán, „což bylo žalovanému známo, neboť měl k dispozici výpis z obchodního rejstříku“. Navíc se smlouva „příčí cílům, sledovaným obecně závaznými právními předpisy“. Ačkoliv mezi „žalovaným a dlužníky“ došlo dne 15. 5. 1995 k uzavření dohody o vypořádání pohledávek vyplývajících ze sjednaných úvěrových

smluv, žalovaný odmítá podat příslušnému katastrálnímu úřadu návrh na výmaz zástavního práva „vážnouchého na předmětné nemovitosti“.

K r a j s k ý s o u d v Brně poté, co usnesením ze dne 29. 7. 2003 „vyhověl návrhu žalobce, aby do řízení na místo žalovaného vstoupila Č. banka, a. s.“, rozsudkem ze dne 9. 6. 2006 žalobu zamítl a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení a že žalobce je povinen zaplatit České republice „na účet“ Krajského soudu v Brně 116 Kč. Dospěl k závěru, že zákonem stanovená kritéria zástavní smlouva splňuje. Byla učiněna v písemné podobě, jsou v ní zcela jasně a nezaměnitelně označeny nemovitosti, na které se zástava váže, je v ní uvedeno, že zástavní právo slouží k zajištění pohledávky včetně příslušenství, která vznikne panu J. M. poskytnutím úvěru ve výši 5 000 000 Kč na základě úvěrové smlouvy, a Ing. Ch. zástavní smlouvu nepodepsal jako statutární orgán zástavce ani jako ředitel, jak tvrdí žalobce, ale jako zmocněný zástupce žalobce, jak je uvedeno u jeho podpisu na zástavní smlouvě. Zástavní smlouva byla registrována Státním notářstvím v Z. a její účinnost nastala dnem registrace, tj. dne 29. 9. 1992. Proto je třeba na ni pohlížet jako „na veřejnou listinu, která splňuje všechny zákonem stanovené podmínky, tedy i tu, že registrovanou zástavní smlouvu podepsaly za obě strany osoby k tomu oprávněné“. Žádný žalobcem navržený a provedený důkaz neprokázal, že by Ing. Ch. nebyl oprávněn smlouvu jako zmocněný zástupce zástavce podepsat. Jako nevěrohodnou hodnotil výpověď Ing. Ch., neboť „tento byl na předmětné věci zainteresován, přičemž jeho výpověď byla vyvrácena jak svědkyní L. E., tak pak zejména slyšenou svědkyní P. R., která registraci předmětné zástavní smlouvy prováděla“. Neplatnost zástavní smlouvy nemůže mít za následek ani neuvedení data úvěrové smlouvy, neboť byla uzavřena jen jedna úvěrová smlouva na poskytnutí úvěru 5 000 000 Kč J. M. Za nedůvodnou považoval soud prvního stupně také námitku žalobce, že „zástavní smlouva nemůže obstát z důvodu chybějící akceptace ze strany oprávněného orgánu žalobce (zakladatel Fond národního majetku ČR), neboť vlastníkem zastaveného majetku byl stát – Česká republika“. Ke dni podpisu zástavní smlouvy žalobci totiž svědčilo vlastnické právo k zastavenému majetku a žádný zákon nevyžadoval, aby v případě zastavení tohoto majetku byl vyžadován souhlas státu či jiného orgánu.

K odvolání žalobce V r c h n í s o u d v Olomouci rozsudkem ze dne 31. 7. 2007 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl, že žalobce je povinen zaplatit žalovanému na náhradě nákladů odvolacího řízení 160 Kč. Vyšel ze skutkových zjištění učiněných soudem prvního stupně, která považoval za správná. S poukazem na režim neúplné apelace, který se v projednávané věci v odvolacím řízení uplatňuje, nepřihlížel k tvrzení žalobce, že „žalobci do jeho sféry před registrací smlouvy nedošel jím podepsaný návrh na uzavření zástavní smlouvy podepsaný právním předchůdcem nynější žalované“, neboť toto tvrzení „se objevuje“ až v doplnění odvolání ze dne 28. 6. 2007, a neprovedl důkaz opětovným výslechem Ing. Ch., neboť šlo o důkaz navržený „k nepřipustné novotě“. Přestože nesouhlasil s názorem soudu prvního stupně, že Ing. Ch. zástavní smlouvu podepsal „jako zmocněný zástupce zástavce“, považoval odvolací soud Ing. Ch. za osobu oprávněnou zástavní smlouvu podepsat, a to jako osobu pověřenou určitou činností při provozu podniku v souladu s ustanovením § 15 odst. 1 obch. zák., neboť s činností ředitele podniku (Ing. Chl. byl ředitel a člen představenstva žalobce) je obvykle spojeno podepisování smluv; „opak by znamenal výrazné omezení obchodní činnosti podnikatelských subjektů“. Označení účastníků i vymezení předmětu zástavy ve smlouvě považoval shodně se soudem prvního stupně odvolací soud za dostatečně určité. K námitce žalobce, že zajištěná pohledávka v době podpisu smlouvy neexistovala a že nebyl seznámen s dalšími podmínkami úvěrové smlouvy (doba trvání, splatnost úvěru, úroková výše), dodal, že „lze zajistit i pohledávku budoucí“ a že „pohledávku, kterou zástavní právo zabezpečuje a která vznikne v budoucnu, není nutné v zástavní smlouvě označit stejným způsobem jako pohledávku, která tu je již v době uzavření zástavní smlouvy“.

V dovolání proti rozsudku odvolacího soudu žalobce rekapituluje průběh řízení, opakuje svá dosavadní tvrzení a namítá, že se v projednávané věci jedná o absolutní neplatnost zástavní smlouvy

a že soud k této skutečnosti měl přihlížet z úřední povinnosti. Podle jeho názoru, „když skutečnost, že se Ing. Ch. smlouva po jejím podpisu protistranou nevrátila, vyšla v řízení před soudem najevo, měl soud ex offio sám provést důkaz k prokázání pravdivosti takové skutečnosti“; soud však nesprávně důkaz k prokázání absolutní neplatnosti zástavní smlouvy neprovedl. Navíc, vzhledem k tomu, že „při uzavírání zástavní smlouvy zde byla vůle zajistit pohledávku existující, měla být pohledávka řádně definována“; protože se tak nestalo, je zástavní smlouva neplatná a „nic na tom nemění skutečnost, že úvěrová smlouva byla ve skutečnosti uzavřena až následně, tedy po uzavření zástavní smlouvy, a v době uzavření zástavní smlouvy zajišťovaná pohledávka neexistovala“. Navrhl, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a aby věc odvolacímu soudu vrátil k novému rozhodnutí.

Žalovaná navrhl, aby dovolání žalobce bylo jako bezdůvodné odmítnuto.

Nejvyšší soud dovolání zamítl.

Z odůvodnění:

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Podmínky přípustnosti dovolání proti rozsudku odvolacího soudu jsou obsaženy v ustanovení § 237 o. s. ř.

Dovolání je přípustné proti rozsudku odvolacího soudu, jímž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé (§ 237 odst. 1 písm. a/ o. s. ř.) nebo jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil (§ 237 odst. 1 písm. b/ o. s. ř.), anebo jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam (§ 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř.); to neplatí ve věcech, v nichž dovoláním dotčeným výrokem bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 20 000 Kč a v obchodních věcech 50 000 Kč, přičemž se nepřihlíží k příslušenství pohledávky (§ 237 odst. 2 písm. a/ o. s. ř.), a ve věcech upravených zákonem o rodině, ledaže jde o rozsudek o omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti nebo pozastavení jejího výkonu, o určení (popření) rodičovství nebo o nezrušitelné osvojení (§ 237 odst. 2 písm. b/ o. s. ř.).

Žalobce dovoláním napadá rozsudek odvolacího soudu, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé. Podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. dovolání není přípustné, a to již proto, že ve věci samé nebylo soudem prvního stupně vydáno rozhodnutí, které by bylo odvolacím soudem zrušeno. Dovolání žalobce proti rozsudku odvolacího soudu tedy může být přípustné jen při splnění předpokladů uvedených v ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem (§ 237 odst. 3 o. s. ř.).

Dovolací soud je při přezkoumání rozhodnutí odvolacího soudu zásadně vázán uplatněnými dovolacími důvody (srov. § 242 odst. 3 o. s. ř.); vyplývá z toho mimo jiné, že při zkoumání, zda

napadené rozhodnutí odvolacího soudu má ve smyslu ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř. ve věci samé po právní stránce zásadní právní význam, může posuzovat jen takové právní otázky, které dovolatel v dovolání označil.

Přípustnost dovolání podle ustanovení § 237 odst.1 písm. c) o. s. ř. není založena již tím, že dovolatel tvrdí, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Přípustnost dovolání nastává tehdy, jestliže dovolací soud za použití hledisek, příkladmo uvedených v ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř., dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé po právní stránce zásadní význam skutečně má.

V projednávané věci bylo pro posouzení věci - mimo jiné - významné posouzení otázky, zda okolnost, že účastník řízení teprve v odvolání tvrdí skutečnosti, jež by mohly být důvodem absolutní neplatnosti právního úkonu, mění něco na systému neúplné apelace uplatňovaném v odvolacím řízení (§ 205a o. s. ř.) a na povinnosti tvrzení a důkazní, jak vyplývají z ustanovení § 101 odst. 1 a § 120 o. s. ř. Uvedená právní otázka (kterou žalobce také v dovolání označuje) dosud nebyla v rozhodování odvolacího soudu vyřešena. Vzhledem k tomu, že její posouzení bylo pro rozhodnutí projednávané věci významné (určující), představuje napadený rozsudek odvolacího soudu rozhodnutí, které má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Dovolací soud proto dospěl k závěru, že dovolání proti rozsudku odvolacího soudu je přípustné podle ustanovení podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání není opodstatněné.

V projednávané věci se žalobce domáhá určení, že „zástavní právo zapsané do Katastru nemovitostí na základě zástavní smlouvy ze dne 29. 9. 1992, reg. státním notářstvím v Z., nevzniklo“, neboť uvedená smlouva je neplatná.

Ve sporném řízení, kde platí zásada dispoziční a projednací (a takovým řízením bylo i řízení v této věci), musí žalobce již ve své žalobě uvést rozhodné skutečnosti, z nichž vyvozuje uplatňované právo, a musí k tomu uvést potřebné důkazy (§ 79 odst. 1 o. s. ř.). Tuto povinnost tvrzení a povinnost důkazní má žalobce i během řízení (§ 101 odst. 1, § 120 odst. 1 o. s. ř.).

Žalovaný má rovněž povinnost (§ 101 odst. 1 o. s. ř.) tvrdit skutečnosti, jež mají odůvodnit hmotněprávní obranu z jeho strany, kterou uplatňuje určité své hmotné právo, a nabídnout o ní důkazy. Ohledně této obrany má žalovaný tedy rovněž povinnost tvrzení a důkazní povinnost (§ 101 odst. 1, § 120 odst. 1 o. s. ř.).

Účastník, který neoznačil důkazy potřebné k prokázání svých tvrzení, nese případné nepříznivé následky v podobě takového rozhodnutí soudu, které bude vycházet ze skutkového stavu zjištěného na základě ostatních provedených důkazů. Stejně následky stíhají i toho účastníka, který sice navrhl důkazy o pravdivosti svých tvrzení, avšak hodnocení provedených důkazů soudem vyznělo v závěr, že dokazování nepotvrdilo pravdivost skutkových tvrzení účastníka. Zákon zde vymezuje tzv. důkazní břemeno (§ 120 odst. 3 o. s. ř.) jako procesní odpovědnost účastníka za výsledek řízení, jestliže je určován výsledkem provedení dokazování.

Soud není vázán důkazními návrhy účastníků potud, že by byl povinen provést všechny nabízené důkazy (srov. § 120 odst. 1, větu druhou, o. s. ř.). Naproti tomu ve sporném řízení není soud odkázán jen na formální návrhy účastníků na provedení důkazů. Ustanovení § 120 odst. 3 o. s. ř. umožňuje soudu, aby provedl i jiné, účastníky nenavržené důkazy. Toto oprávnění soudu je však omezeno tak, že činnost soudu se nesmí vyznačovat pátráním po důkazech (srov. slova „v případech, kdy potřeba jejich provedení ke zjištění skutkového stavu vyšla v řízení najevo“ v ustanovení § 120 odst. 3 o. s. ř.).

Soud proto nemůže ze své iniciativy vnášet do řízení skutečnosti, pro které není podklad v obsahu spisu a ve výsledcích dosavadního řízení (neplatí zásada vyšetřovací). To platí bez ohledu na to, zda má být touto novou skutečností okolnost, jež by mohla způsobit absolutní neplatnost právního úkonu. Soud sice k absolutní neplatnosti úkonu přihlíží z úřední povinnosti (v tom lze s dovolatelem souhlasit), avšak jen tehdy, jestliže se o důvodu neplatnosti procesně korektním způsobem dozví. Není-li konkrétní důvod absolutní neplatnosti v řízení tvrzen a ani jinak nevyjde najevo, není důvod pro to, aby soud po takové okolnosti z vlastní iniciativy pátral a nahrazoval tak ve sporném řízení zákonem předpokládanou aktivitu účastníků.

Uvedené oprávnění soudu platí také pro řízení odvolací (srov. § 211 o. s. ř.), ovšem s omezením, jež vyplývá ze systému neúplné apelace, na němž je odvolací řízení ve sporném řízení vybudováno. Znamená to, že ani v odvolacím řízení nemůže soud provádět jiné než účastníky navržené důkazy (za podmínek uvedených v ustanovení § 205a odst. 1 o. s. ř.) a nenavržené důkazy jen tehdy, je-li pro to podklad v obsahu spisu a ve výsledcích dosavadního řízení. Jinak řečeno, měla-li by potřeba provedení nenavrženého důkazu vyplynout z tvrzení, které účastník uplatňuje v odvolacím řízení v rozporu s ustanovením § 205a odst. 1 o. s. ř., nesmí odvolací soud takový důkaz (ani z vlastní iniciativy) provést. To ostatně logicky vyplývá i z toho, že, nemohl-li by takový důkaz pro rozpor s principem neúplné apelace uplatnit účastník, tím méně může takový důkaz provést sám soud.

Stejným způsobem postupoval v projednávané věci odvolací soud, jestliže za situace, že teprve po rozhodnutí soudu prvního stupně (v odvolacím řízení) žalobce předestřel nová v dosavadním řízení neuplatněná tvrzení a navrhl k nim provedení důkazu (a nešlo o případy uvedené v ustanovení § 205a odst. 1 o. s. ř.), navržený důkaz neprovedl a k nově uplatněným tvrzením nepřihlédl. Nemohl-li k novým tvrzením přihlédnout (nevěděl o nich), nemohl ani sám z vlastní iniciativy provádět důkazy, které by toto (nepřípustné) tvrzení měly objasňovat, bez ohledu na to, že z takového tvrzení by mohla vyplývat absolutní neplatnost právního úkonu.

Protože rozsudek odvolacího soudu je z hlediska uplatněného dovolacího důvodu správný a protože nebylo zjištěno, že by rozsudek odvolacího soudu byl postižen vadou uvedenou v ustanovení § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř. nebo jinou vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud dovolání žalobce podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty před středníkem, o. s. ř. zamítl.